

FEUILLETON.

HUISHOUDELIJK HANDBOEKJE VOOR MOND- EN TAND-
ZIEKTE, BEVATTENDE EENIGE WENKEN EN MIDDELEN
TER VOORKOMING EN GENEZING DIER ZIEKTE

DOOR

F. M. H. COHEN,

Tandmeester bij het Instituut voor Doofstommen te Groningen.

HOOFDSTUK IV.

*Over de scheefstaande tanden en hoe derzelver
rigting te verbeteren.*

Wie mijner geachte lezers zal niet met mij willen toestemmen, dat eene geregelde en schoone rij tanden zeer veel bijdraagt tot het versieren van een bevallig gelaat, en wie zal willen ontken- nen, dat eene minder schoone rij dier tanden ongunstig afsteekt bij een schoon gelaat? Hoeveel moeilijker en zwaarder is ook niet de spraak van hem, wiens tanden scheef in den mond staan, en hoeveel eerder verliezen niet zulke menschen hunne tanden, daar er altijd eene ophooping van kalk tusschen dezelve bevoor- derd wordt, waardoor niet alleen eene onaangename lucht in den mond ontstaat, maar waardoor ook de tanden geheel kunnen losraken en uitvallen. Het is dan ook daarom, dat ik mij heb ten doel gesteld, een en ander in dit Hoofdstuk eenigzins naauw- keurig te behandelen.

De oorzaak, waardoor de scheeve tanden ontstaan, is gelegen, zoo als ik reeds in het vorige Hoofdstuk heb gezegd, dat men verzuimd heeft, de melktanden op den behoorlijken tijd te trek- ken. Hoe gelukkig zijn wij, als wij bedenken, dat ook de weten- schap in dit gedeelte der mondgebreen zulke groote schreden

gedaan heeft, daar men met gerustheid kan zeggen, dat er geen scheeve stand der tanden bekend is, welke niet vroeg kan hersteld worden. Het is nogtans waar, dat niet alleen de Dentist, maar ook de kinderen zelve en hunne ouders geduld moeten hebben, zoo men dit gebrek stellig en zeker wil bekampen, en wel te meer, daar het meer volharding en geduld zijn, dan wel pijn, die dit gebrek moeten bestrijden. Daarbij komt nog, dat, wanneer men de tanden hunne scheeve rigting laat behouden, de verzameling van onzuivere stoffen daardoor in den mond wordt vermeerderd, welke stoffen, volgens het vroeger beredeneerde, de aanleiding geven tot het ontstaan der caries of van den zoogenaamden *w o l f*, daar gewoonlijk de scheeve tand ontstaat, doordien de kaak te klein is, om alle tanden en kiezen te bevatten, en bij gevolg, zoo er niet spoedig hulp wordt aangebragt, de tanden te dicht op elkander komen. Door die aanhoudende drukking wordt het glazuur aangedaan en hierdoor ontstaat de *wolf (caries)*, welke, eenmaal ontstaan, rassche schreden maakt, en binnen korten tijd een' mond, welke kort te voren betrekkelijk te veel tanden had, geheel doet invallen. Ik zeide zoo even, dat de Dentist zoo wel als de kinderen en deze zoo wel als de ouders geduld moeten hebben bij de behandeling der scheeve tanden, en ik zeide dit op grond van eigene ondervinding, daar mij gevallen voorgekomen zijn, welke schijnbaar hopeloos schenen, doch die door den goeden wil en de volharding toch zijn te boven gekomen. Maar ook zijn mij van de andere zijde gevallen voorgekomen, welke in het begin gering waren en door dezelfde volharding en hetzelfde geduld te boven zouden zijn gekomen, indien de lijdens niet ongehoorzaam en ongeduldig waren geweest. De manier, waarop de scheeve tanden te regt worden gebracht, moet bijna bij ieder bijzonder geval gewijzigd worden. Vandaar dan ook, dat ik de methode zal achterwege laten, daar het niet alleen het overleg, maar ook de handigheid is, welke hier de hoofdzaak uitmaakt, en dus de bewerking door eene geoefende hand moet geschieden.

HOOFDSTUK V.

Over het uittrekken en afsnijden der tanden.

Het is den mensch, als verstandig wezen, van natuur eigen, zoodra hij pijn ontwaart naar middelen uit te zien, welke dezelve lenigen kunnen. Ik zal in dit Hoofdstuk van de hulpmiddelen, welke de menschen in het dagelijksche leven te baatnemen, geen gewag maken, daar ik over dezelve in een ander Hoofdstuk in 't bijzonder zal spreken; alleen wilde ik van één hulpmiddel gewagen en wel van het trekken der kieszen of tanden. Hij, die pijn in den mond voelt en dezelve door huismiddeltjes niet kan bedaren, neemt het laatste middel, dat er dan nog over is, te baat, namelijk hij laat de kies of den tand trekken, waarin hij meent, dat de zitplaats der pijn is. Ik stem volgaarne toe, dat de pijn dikwijls evenals door eenen tooverslag na de operatie verdwijnt. Maar hoe dikwijls wordt dit middel niet te vergeefs aangewend? Dit toch ziet men dagelijks, en dit kan ook niet anders, daar niet alle pijn in den mond door trekken, plomberen, afsnijden, of dergelijke middelen kan verholpen worden; ja, niet alle mondpijn behoort onder de rubriek der tandheelkunde, en derhalve mag ook niet iedere pijn in den mond door den tandarts a l l e e n behandeld worden. Ik doel juist op de laatste gevallen. Deze behooren door den waren geneeskundige behandeld te worden, en het is dan ook daarom, dat ik een ieder den raad geef, om, voordat hij eene kies trekken laat, eerst daarover zijn' Geneesheer te raadplegen, opdat deze kunne onderzoeken, of de pijn eene plaatselijk oorzaak heeft, dan wel in eene algemeene of liever in eene verwijderde oorzaak gelegen is.

Ik houd het voor zeker, dat, bijaldien men dezen regel opvolgt, men er zich beter bij bevinden zal, dan wanneer men de operatie op eigen gezag laat doen. Misschien zullen mijne geachte lezers mij de tegenwerping maken, dat, ~~indien~~ zij zich eene kies laten trekken bij eenen tandmeester, hij ook weten moet, of de operatie noodig zij of niet. Het blijkt echter uit de dagelijksche onderzinding, dat tandmeesters 2 ja 3 kieszen achtereen trekken, zonder eenig heil daarin te zien; en waarom doen zij zulks? Omdat het trekken van ééne of twee niet geholpen heeft. Dus gaan zij naar hunne practische kennis voort, en zeggen: „Nu zal

„het trekken van een andere wel hulp aanbrengen!” maar men wordt in zijne verwachting teleurgesteld, het trekken van de laatste helpt evenmin als dat der vorige. Alsdan komt men gewoonlijk op het denkbeeld, zijnen geneesheer te raadplegen, welke, de zitplaats van het lijden onderzoekende, het gebrek door inwendige geneesmiddelen bekampt; ofschoon ik niet ontkennen zal, dat het laten trekken van eene kies dikwijls alleen de pijn verligt, welke men eerst met allerhande middeltjes wilde verdrijven, hetwelk vooral geschiedt, wanneer de pijn in de kleine kies of zoogenaamden oogtand (hoektand) schuilt, uit vrees, dat, indien men denzelfden trekt, het oog tevens beleedigd zou worden, gelijk, de meening van een groot getal menschen is, schoon het ontleedkundig mes nog nimmer een verband tusschen het oog en eene kies heeft kunnen ontdekken, — ja zelfs de vrees voor het trekken bij sommigen zoo groot is, dat men de pijn voor ticdouloureux wil houden, ofschoon kies- of tandpijn hemelsbreed verschilt van dien ticdouloureux of aangezigtspijn. Niet zelden ziet men menschen laborerende aan verdikkingen of verzwelling der kaak of van het tandvleesch, hetwelk gaarne voor roos gehouden wordt en dat ook somtijds wel is; men behandelt de aangedane plaats alsdan met warme kruidenkussentjes, pappen, watten, enz.; de pijn verdwijnt; maar ook dikwijls verdwijnt de pijn en dikte niet na die aangewende middelen, of komt spoedig terug, en dan is meestal de oorzaak van het ongemak in eene ontstekingsachtige aandoening des wortels gelegen, welke later in verzwering overgaat. Hier helpen geene huismiddeltjes, maar de eenigste en stelligste hulp is te vinden in het trekken der kies, des tands of des wortels. Integendeel zullen de aanhoudende pappen het doorbreken aan de wangen bevorderen, waardoor altijd een teeken aan de wang zal blijven, terwijl de kies of wortel toch moet getrokken worden, eer er eene genezing plaats heeft. Bij eene al te lange volharding wordt zelfs de kaak aangedaan, waardoor eene moeilijke operatie onvermijdelijk wordt. Na het trekken verdwijnen alsdan pijn en dikte van zelve, zoo men dan den mond slechts vlijtig met warme melk en water spoelt.

Is men niet in de gelegenheid, dien tand of wortel te laten trekken, dan drage men zorg, den mond door een doek warm te houden en denzelfden gedurig te spoelen met warme melk en

water, waardoor men den mond verzacht, en veel toedraagt, dat de materie zich van de binnen zijde in den mond ontlast en alzoo geen uitwendig teeken achterlaat, hetwelk bij pappen, zoo als ik vroeger zeide, wel het geval is. Men zorge evenwel zoo spoedig mogelijk, den wortel van den tand of de kies te laten trekken. Geen middel bestaat er, dat in dit geval het trekken vervangen kan. Wel heeft men pappen, insnijdingen, bloedzuigers, ja zelfs het brandijzer tegen dit gebrek beproefd, maar niets kon helpen. Men heeft zelfs door die middelen van een klein kwaad een groot zien ontstaan, namelijk Caries of verzwering der kaak, waardoor men niet alleen een zeer moeilijke, maar zelfs gevaarlijke operatie onvermijdelijk heeft gemaakt. Ook hier dus wordt het medische spreekwoord bewaarheid: neem de oorzaak weg en het ziekte-proces houdt op; — is dus hier de oorzaak weggenomen, de kies of wortel getrokken, dan heeft men de dikte aan de kaak ook weggenomen. Ten slotte wilde ik nog met één woord gewagen van de kiezen of wortels, welke door hunne scherpe punten of randen nadeelig zijn. Maar al te dikwijls heb ik helaas menschen aan kanker der tong zien laboreren door de nadeelige wrijving, welke puntige kiezen of zelfs afgebrokene tanden of kiezen veroorzaken. De oorzaak nu van dit gebrek in het begin opgespoord wordende, zal het ligter te behandelen zijn, indien men namelijk de scherpe kies of tand trekt, of dat men dezelve zeer voorzigtig afrondt of afvijlt, met zoo veel mogelijke, ja volstrekte verschooning van de aangedane zachte deelen. Doet men zulks niet, alsdan prikkelt en plaagt men de tong dagelijks meer en meer, en de eerst goedaardige ontsteking wordt boosaardig en later nimmer te overwinnen.

Het afsnijden der tanden.

In vroegere tijden kon men geen kunsthand of zoogenoemden nagemaakten tand in den mond goed vastzetten, of de natuurlijke tand moest uitgetrokken worden. Later echter heeft men uitgevonden, om den natuurlijke verdorvenen tand tot aan den hals toe aftesnijden; en aan deze uitvinding is eene algemeene goedkeuring te beurt gevallen, hoewel men vroeger veel daartegen opzag. Men zeide namelijk dat deze operatie eene al te sterken schok veroorzaakt, en dat de overgeblevene wortel in

splinters geraakte. Zelfs heeft men de tegenwerping gemaakt, dat, indien de kroon aangestoken is, de wortel dit ook zoude zijn. Al deze tegenwerpingen verliezen hare kracht, wanneer men 1° het daartoe gebezigd wordende instrument slechts goed kent, 2° wanneer de operatie door eene geoefende hand bewerkstelligd wordt, en 3° wanneer men de gevoelens van bekwame dentisten over dit onderwerp kent, welke als uit één mond getuigen, zeer zelden het onder eind eens wortels van eenen tand of kies te hebben aangedaan gezien, of men had zulks wel door een uitwendig teeken kunnen ontdekken, gelijk ik in het vorige hoofdstuk heb aangestipt. Ik heb zeer vele tanden *à pivot* gezet, en hoewel ik dikwijls de kroonen der tanden door Caries bijna vernield gezien heb, waren de wortels echter altijd gezond. In plaats van het afsnijden kan men ook het afzagen der tanden bewerkstelligen; dit houdt wel eenigszins langer aan dan het eerste, maar levert dezelfde voordeelen op als het afsnijden. Het nut van het afsnijden of afzagen bestaat vooreerst daarin, dat men met minder kosten een kunststand op die plaats zetten kan, en ten anderen, dat dezelve oneindig vaster in den mond gezet kan worden, dan een andere tand, waar geen wortel meer aanwezig is. Daar komt nog bij, dat de operatie van het afsnijden of afzagen geheel onpijnlijk is.

HOOFDSTUK VI.

Over de bloedstorting, welke ontstaan kan na het trekken van eene kies of eenen tand, en over derzelve behandeling.

Dat niet ieder bloeding voortkomende uit de plaats, waar eene kies getrokken is, dadelijk moet gestild worden, spreekt van zelf, daar men zulks dagelijks bij iedere zoodanige operatie ziet ontstaan; en het is ook niet te ontkennen, dat men met het algemeen gevoelen omtrent die bloeding wel kan instemmen, dat namelijk eene matige bloeding niet alleen zuiverend, maar pijnstillend is, en het is dan ook daarom, dat men eene ligte bloeding gewoonlijk stil laat loopen, ten zij dezelve gevaarlijk of zorgwekkend wordt. Het is alsdan dikwijls voldoende, den

mond te spoelen met eene tamelijk sterke oplossing van aluin in water, of met azijn; dat hiermede rust en onbewegelijkheid van den mond moet gepaard gaan, zal ik wel niet behoeven te zeggen. Bedaart de bloeding nog niet na het aanwenden van deze spoeling, alsdan doe men een stukje watten, dat in gepoederde aluin gedoopt is, in de holle plaats; of men ga volgens den raad der oudere heelkundigen zoo te werk: men duwe namelijk de getrokken kies stevig in de plaats, waaruit zij getrokken is; — het is echter niet te ontkennen, dat men bij eene zoodanige handelwijze zeer voorzigtig behoort te zijn, dewijl men ligtelijk aanleiding geeft tot het beleedigen van de tandkas, waardoor ontsteking en verzwering met al derzelve gevolgen kan ontstaan. Dat men met het aanwenden van eene dezer opgenoemde handelwijzen veel kan bijdragen tot het stillen van eene bloeding is zeer zeker; maar het gebeurt ook voorzeker niet zelden, dat deze middelen ons soms in den steek laten; ja, zelfs heeft dit plaats met het brandijzer, daar hetzelfde eerst wel de bloeding stilt, maar dezelve ontstaat ook dikwijls weêr op nieuw, wanneer de daardoor veroorzaakte brandkorst afvalt. In zoodanige gevallen nu, waar het gevaar dringend is, bedien ik mij van een stuk zuiver was, hetwelk tamelijk week gekneed en eenigzins grooter moet zijn, dan de getrokken tand of kies; dit druk ik in eens stevig in de holte, laat den mond goed gesloten houden, en laat het eenige dagen stil zitten; en daarmede is dan het bloeden stellig gedaan. De patiënt onthoude zich dan van spreken en men make hem eenen doek vast om den mond, om iedere beweging der kaak zooveel mogelijk tegen te gaan. De patiënt wachte zich alsdan voor heet en warm eten of drinken en gebruike slechts dunne en koude spijs; van een glas kouden wijn mag men zich wel bedienen. Dit was wordt somtijds wel eenigzins ongemakkelijk en hard in den mond, maar dit dient men zich ook te moeten getroosten, daar er geen zekerder hulpmiddel bestaat.

HOOFDSTUK VII.

Over mond, tand en kiespijn, met aanwijzing van de daartoe dienstige bedarende middelen.

Een ieder zal met mij wel willen toestemmen, wanneer ik zeg, dat er bijna niemand ter wereld bestaat, die niet aan holle kiezen of tanden laboreert, of gelaboreerd heeft. Ik kan deze stelling nog wel eenigzins bepaalder maken, door te zeggen, dat men zelden iemand, die den ouderdom van dertig jaren bereikt heeft, zal aantreffen, die niet aan gecarieerde kiezen of tanden geleden heeft. Daar de grootste oorzaak der Caries nog in het duister gelegen is, en wel voornamelijk, wanneer men zelfs nieuwe, nog niet geheel doorgebotte kiezen door de Caries aangetast ziet, kan het niet anders, of derzelver behandeling moet nog veel te wenschen overlaten. Daar ik mij in dit hoofdstuk alleen bepalen wilde tot het opgeven van eenige middelen, welke de door de Caries veroorzaakte pijn bedaren, zoo laat ik het opsporen der oorzaken van dit gebrek aan de Physiologen over, en zal dus alleen die middelen opnoemen, welke de ondervinding in verschillende gevallen heeft geleerd, nuttig te zijn, en daaronder tel ik 1° het Creosoot. Men neme 8—10 druppel op een maatje zuiver water, schudde hetzelve en houdt een gedeelte van dit vocht eenigen tijd in den mond tegen de aangedane kies. Men kan de Creosoot ook onverdund aanwenden, indien men namelijk een' drup op een watje doet, en dit watje in de holle kies plaatst; hierbij drage men zorg, dat er geen gedeelte der onverdunde Creosoot zich op het tandvleesch verspreide, waardoor ontveling en pijn veroorzaakt wordt.

2°. Het onverdunde zwavelzuur. Dit middel heeft mij reeds dikwijls goede diensten bewezen. Ik nam namelijk een of twee druppel op de punt van een penseel of eene veer en bragt dezelve zeer voorzigtig aan de holle kies. Overigens gelden bij het aanwenden van dit middel dezelfde voorzigtigheidsmaatregelen als bij de Creosoot.

Maar nog beter heb ik mij bevonden bij den zoogenaamden HOFMAN (Aether Sulphuricus Alcoholicus) waarvan men zich ook met minder gevaar kan bedienen; of bij gebrek hiervan kan

ook de Spiritus Nitri dulcis (Aether Nitricus Alcoholicus) gebruikt worden, waarmede men een watje ter grootte van de holte der kies bevochtigt, dewijl de holte hiermede moet aangevuld worden. Het beste en bijna altijd helpende poeder is het volgende, door eenen zekeren geneeskundige het eerst aangewend:

R Acet. Morphini gr. $\frac{1}{4}$
 Sacch. alb. ii
 M. F. Pulv. N°. IV.

Van dit poeder neme men 3 poeders om het halve uur 1 achtereenlopend, wrijf hetzelve langzaam met eenen zuiveren vinger in het tandvleesch in, en spuwe of kwijl het speeksel uit. Om dit te bevorderen houde men het hoofd voorover, even als of men kwijlen moet; maar als men 3 poeders gebruikt heeft en de pijn wil er niet door stillen, gebruike men niet meer, dewijl het dan toch niet zal baten. Tot dus verre heb ik gesproken over pijn in den mond, veroorzaakt door eenen gecarieerden tand of kies; thans zal ik nog eenige middelen laten volgen tot het bedaren van tand- of mondpijn, door geene holle tanden veroorzaakt.

1°. Het spoelen van den mond met warme melk en water is een zeer goed bedarend middel.

2°. Een mondspoeling, bestaande uit $\frac{3}{4}$ gedeelte rozenwater, en $\frac{1}{4}$ gedeelte warm water.

3°. Het aftreksel van een handvol vlierbloemen en 5 of 6 klein gesneden vijgen op 6 maatjes zuiver water, hetwelk men op de helft laat trekken.

4°. Een aftreksel van een handvol salie op eene halve kan heet water, hetwelk men eveneens tot op de helft late trekken; en afgeklensd zijnde doe men daarbij 2 lepels rozenhonig, schudde hetzelve en gebruike er om het halve uur een' lepel vol van tot spoeling.

5°. Een afkooksel van 2 maankoppen op eene halve kan heet water, op de helft laten verkoken.

6°. Eene Spaansche vliegpleister in den nek of achter het oor.

7°. Eene opium pleister op de wangen, — in een goede Apotheek te laten maken.

8°. Kruidenkussentjes bestaande uit Majoraan, Pepermunt, Salie, Melisse, Kamille en Vlier, van ieder eene gelijke hoeveelheid, en doe het in een zakje, bestikke het, opdat het overal gelijk dik zij, dewijl het anders, op de wang liggende, naar beneden zakt, en dan de dikte wel eens op verkeerde plaats komt; laat het op eene stoof warm worden, om alsdan op de pijnlijke zijde der wang te leggen.

9°. Een voetbad, hetwelk men in een' hoogen emmer of in een vat klaar maakt, en waarin men eenige lepels zout en mostaard doen. Ook moet men zorgen, dat de stoelgang regelmatig blijve, en zich wachten voor rozige en scherpe spijzen en drank. Ik beken evenwel, dat men deze middelen soms vruchteloos ziet aanwenden, in welk geval het noodig is, geneeskundige hulp in te roepen. Immers heb ik dit laatste gedeelte vooral ter nedergeschreven voor hen, die niet in de gelegenheid zijn, dagelijks eenen geneesheer te kunnen raadplegen, en heb dus middelen opgegeven, door welker aanwending men zich geen nadeel berekenen kan.

(Wordt vervolgd).